

Rozwód – aspekty prawne i proceduralne.

W Kanadzie jedyną uznaną przez prawo podstawą do rozwodu jest trwały rozpad małżeństwa. Prawodawcy ustanowili, że trwały rozpad małżeństwa nastąpił, jeżeli:

- 1) Małżonkowie mieszkają osobno przez rok lub dłużej.
- 2) Jedno z małżonków dopuściło się zdrady małżeńskiej.
- 3) Jedno z małżonków zachowuje się okrutnie w stosunku do drugiego (w stopniu, który uniemożliwia wspólne zamieszkanie).

Należy pamiętać, że jedynie osobne zamieszkanie daje obydwójgu małżonkom powód do wystąpienia o rozwód. W przypadku zdrady, jedynie zdradzony małżonek może starać się o rozwód. W przypadku okrucieństwa, jedynie małżonek będący jego ofiarą, może starać się o rozwód. Warto wiedzieć, że w Kanadzie obowiązuje rozwód bez orzekania winy (*no fault divorce*). Skoro nie ustala się, z czyjej winy związek się rozpadł, postępowanie małżonków przed rozwodem, oprócz nielicznych ekstremalnych sytuacji, nie ma wpływu na kwestie finansowe ani na podział majątku.

Zdecydowana większość rozwodów udzielana jest w oparciu o separację. Separacja nie musi być „oficjalna”, nie trzeba jej nigdzie zgłaszać ani uprawomocniać. Sąd definiuje separację jako fizyczną oddzielność, połączoną z tym, że jedno z małżonków zdecydowało się zakończyć związek małżeński. Czas trwania separacji liczy się od momentu, w którym jedno z małżonków zamieszkało pod innym adresem. W niektórych sytuacjach można być w separacji i mieszkać pod jednym dachem, ale sąd nie zawsze uznaje, że taka sytuacja kwalifikuje się jako separacja. Warto wiedzieć, że jeżeli w trakcie osobnego zamieszkania małżonkowie podejmują nieudaną próbę ratowania swojego związku i zamieszkają razem na okres nie przekraczający 90 dni, okresu tego nie odlicza się od czasu separacji. Znaczy to, że jeżeli jedno z małżonków wyprowadziło się 1 stycznia 2000 roku, potem wróciło do współmałżonka w lipcu 2000 na okres nie dłuższy niż 90 dni i wyprowadziło się po raz drugi przed upływem tego okresu, to rok czasu w separacji, wymagany do złożenia wniosku o rozwód, upływa 1 stycznia 2001 roku i tego dnia każde z małżonków może wystąpić o rozwód.

W pewnych okolicznościach sąd może nie udzielić rozwodu po rocznej separacji. Najczęściej przyczyną nieudzielenia rozwodu jest to, że rozwodzący się małżonkowie nie uregulowali spraw związanych z alimentacją dzieci oraz z prawami i obowiązkami rodzicielskimi. W takim przypadku sąd czeka z udzieleniem rozwodu, aż małżonkowie osiągną w tej sprawie porozumienie i spisana zostanie odpowiednia umowa albo aż sąd podejmie w tej sprawie decyzję i wyda stosowne orzeczenie.

Warto wiedzieć, że rozwód jako taki jest najmniej skomplikowanym i w sumie najmniej ważnym aspektem zakończenia związku małżeńskiego. Rozwód sprowadza się do decyzji sądu, stwierdzającej, że małżeństwo przestało istnieć. Umożliwia on ponowne wstąpienie w związek małżeński, ale sam w sobie nie rozwiązuje żadnej ze skomplikowanych kwestii prawnych związanych z rozpadem małżeństwa. W praktyce, po uzyskaniu rozwodu, pary często kłócą się o sprawy finansowe lub opiekę nad dziećmi przez wiele lat. Wszystkie prawa i obowiązki nabyte przez okres małżeństwa mogą przetrwać rozwód i być przedmiotem sporów długo po rozpadzie małżeństwa. W jaki sposób można rozwiązać wszystkie kwestie prawne pojawiające się przy rozwodzie?

Należy zaznaczyć, że jedynie podpisana umowa separacyjna lub decyzja sądowa rozwiązuje kwestie prawne pojawiające się przy rozwodzie. Ustna umowa między stronami nie ma mocy prawnej, gdyż nie może być w żaden sposób egzekwowana, jeżeli któraś ze stron jej nie przestrzega.

W jaki sposób można dojść do punktu, w którym strony mogą podpisać umowę separacyjną?

Istnieje kilka sposobów.

1. Tradycyjnie obie strony znajdują prawników, którzy negocjują rozwiązanie możliwe do zaakceptowania przez obydwójce małżonków. W trakcie negocjacji obie strony zobowiązane są do pełnego ujawnienia swojej sytuacji finansowej. Jeżeli strony osiągną porozumienie, spisana zostaje umowa separacyjna, która po podpisaniu jest wiążąca dla stron i ma efekt zbliżony do tego, jaki ma decyzja sądowa. Umowa taka może być jednak uznana przez sąd za nieważną w przypadku udowodnienia, że jedno z partnerów zataiło informacje na temat swojej sytuacji finansowej. Dobrze wynegocjowana i prawidłowo spisana umowa kończy wszystkie relacje prawne pomiędzy partnerami lub małżonkami. Po jej podpisaniu, z punktu widzenia prawnego, związek przestaje istnieć. Rozwód po podpisaniu umowy jest formalnością i potrzebny jest w zasadzie tylko do ponownego zawarcia związku małżeńskiego. Wiele osób po podpisaniu umowy separacyjnej odkłada uzyskanie rozwodu na długie lata, a czasami na zawsze.
2. Mediacja jest drugą metodą rozwiązywania konfliktów powstających przy rozwodach i separacjach. W trakcie mediacji neutralna, trzecia osoba, która powinna znać prawo i psychologię konfliktu, pomaga stronom w znalezieniu rozwiązań swoich problemów, ale nie podejmuje żadnych ostatecznych decyzji.

- Porozumienie osiągnięte przez strony stanowi podstawę do sporządzenia umowy separacyjnej. Mediacja jest szybsza, tańsza (strony dzielą się kosztami mediatora) i nie eskaluje konfliktu między rozstającymi się.
3. Arbitraż jest trzecim sposobem pozwalającym rozwiązać problemy wynikające z rozvodu lub separacji. Różni się od mediacji tym, że w przypadku nieosiągnięcia porozumienia, arbiter ma prawo podjąć decyzję o tym, jak ostatecznie rozwiązać konflikt między stronami. Decyzje te są wiążące dla stron na mocy umowy sporządzonej przed rozpoczęciem arbitrażu. Arbitraż ma tę zaletę, że może być szybszy niż proces sądowy, choć niekoniecznie mniej kosztowny.
 4. *Collaborative law* jest czwartą metodą na rozwiązanie problemów związanych z rozwdem i separacją. Podobnie jak w opisanej przeze mnie tradycyjnej metodzie, każda ze stron reprezentowana jest przez prawnika. Podstawową różnicą jest to, że prawnicy obu stron nie mogą reprezentować ich w sądzie, jeżeli partnerzy nie osiągną porozumienia. W trakcie negocjacji, strony i ich prawnicy spotykają się razem (inaczej niż w procesie tradycyjnym, w którym prawnicy negocjują między sobą zgodnie z instrukcjami swoich klientów) i ustalają rozwiązania punktów spornych. Jeżeli się porozumieją, sporządzają umowę separacyjną, jeżeli nie uda im się osiągnąć porozumienia, każda ze stron musi znaleźć nowego prawnika, aby udać się do sądu. Konieczność szukania nowego prawnika ma motywować strony i ich prawników do osiągnięcia porozumienia.

Jeżeli strony nie osiągną porozumienia, prawnicy rozpoczynają proces sądowy i sprawę sporne rozwiązuje decyzją sędziego. Ten sposób rozwiązywania sporów jest rozpowszechniony, ale ma swoje wady. Trwa długo. Jest stresujący, stosunkowo kosztowny i często zaoğnia konflikt pomiędzy stronami.

Na mocy ustawy, aby umowa separacyjna miała moc prawną, obydwie strony muszą ujawnić swoje informacje finansowe. Dotyczy to wszystkich sposobów negocjowania umowy separacyjnej (negocjacje prowadzone przez prawników, mediacje, arbitraż) oraz procesu sądowego. Informacje finansowe muszą być wymienione na samym początku negocjacji lub procesu sądowego. Jeżeli sprawa trafia przed sąd, to strona spóźniająca się z przedstawieniem swojej sytuacji finansowej może być zobowiązana do pokrycia kosztów sądowych drugiej strony. Umowa separacyjna zawarta bez ujawnienia przez strony swojej sytuacji finansowej może być uznana przez sąd za nieważną. Wymiana informacji finansowych następuje przez wypełnienie *Financial Statement* (zeznania finansowego), które strony wymieniają przed rozpoczęciem negocjacji lub składają w sądzie razem z aplikacją rozpoczynającą jakikolwiek proces mający aspekt finansowy. Formularze do wypełniania dostępne są w internecie (<http://www.ontariocourtforms.on.ca/english/family/>).

Po starannym i uczciwym wypełnieniu formularza, strony, pod przysięgą i w obecności prawnika, składają podpis. Razem z podpisanym formularzem finansowym strona przeciwna dostaje z reguły kopie czeków, *Notices of Assessment* z urzędu podatkowego za ostatnie trzy lata i inne potrzebne dokumenty. Istnieje absolutna konieczność ujawnienia wszystkich dochodów, bez względu na ich źródło i na to, czy jest to dochód opodatkowany czy nie. Konieczne jest również wyszczególnienie nieruchomości, samochodów, mebli, dzieł sztuki, papierów wartościowych, kont bankowych, RRSPs, planów emerytalnych, ubezpieczeń na życie, udziałów w korporacjach, zakumulowanych dni urlopowych a nawet *air miles* oraz wszystkich długów i zobowiązań finansowych. Wypełnienie *Financial Statement* często bywa skomplikowane i wymaga pomocy prawnika lub księgowego. Warto wspomnieć, że procedura rozvodu w Kanadzie znacznie różni się od polskiej. Jest mniej skomplikowana, gdyż rozwód sam w sobie nie rozwiązuje żadnych kwestii prawnych poza unieważnieniem małżeństwa, ani nie wymaga orzeczenia o winie. Uzyskanie rozvodu nie wymaga od stron stawienia się w sądzie, co znacznie upraszcza procedurę.

O rozwód może wystąpić jedno z małżonków lub obydwie małżonkowie. Jeżeli o rozwód występuje jedno z małżonków, to składa w sądzie aplikację o rozwód. Po ostemplowaniu i przyznaniu numeru sprawy, kopia aplikacji musi być dostarczona drugiemu małżonkowi. Jeżeli dostarczona jest pocztą, to małżonek proszony jest o podpisanie oświadczenia, że ją otrzymał. W przypadku niepodpisania takiego oświadczenia, aplikację dostarcza się osobiście przez kogoś znajomego lub przez osobę w tym celu wynajętą (od 1 marca 2010 roku małżonek występujący o rozwód nie może być osobą wręczającą aplikację drugiemu małżonkowi). Osoba, która dostarczyła aplikację, podpisuje oświadczenie (*affidavit*), że ją dostarczyła. Oczywiście, jeżeli małżonkowie składają aplikacje razem, to nie musi być ona nikomu dostarczana.

Po otrzymaniu aplikacji należy w ciągu 30 dni na nią odpowiedzieć i ewentualnie zażądać alimentacji, podziału majątku czy opieki nad dziećmi. Jeżeli zawiadomiony tego nie uczyni, to milczenie oznacza zgodę. Po upływie 30 dni od dostarczenia aplikacji, małżonek proszący o rozwód składa w sądzie kolejny dokument (*Affidavit for Divorce*), na podstawie którego sąd decyduje o rozwiązaniu małżeństwa i wydaje *Divorce Order*, którego kopia z

reguły wysyłana jest do drugiego małżonka. Rozwód nabiera mocy prawnej po upływie 30 dni od wydania *Divorce Order*.

Bez podpisania umowy separacyjnej, rozwód, mimo że kończy małżeństwo, nie jest przeszkodą w dochodzeniu przez małżonków swoich praw ani nie rozwiązuje kwestii spornych raz na zawsze. Po otrzymaniu rozwodu małżonkowie mają dwa lata na to, aby wystąpić o podział majątku (albo sześć lat od daty separacji, jeżeli para nie ma rozwodu). Jeżeli kwestia alimentacji współmałżonka nie została uregulowana przez umowę separacyjną, to jedno z małżonków może prosić sąd o przyznanie alimentów bez względu na to, ile czasu upłynęło od rozwodu i separacji. Również sprawy związane z alimentacją dzieci i prawami rodzicielskimi nie ulegają przedawnieniu. Nawet umowa separacyjna nie daje ostatecznego rozwiązania kwestii alimentów na dzieci i praw rodzicielskich, ze względu na to, że okoliczności rodziców mogą ulec zmianie, a najlepszy interes dziecka jest nadrzędny. Kwestie prawne towarzyszące rozpadowi małżeństwa lub związku nieformalnego są skomplikowane i tylko prawnik może poradzić stronom, jak je rozwiązać.

Monika J. Curyk
Barrister & Solicitor, Notary Public
289.232.6166
Mississauga, Ontario, Kanada

Treść niniejszego artykułu w żadnym wypadku nie powinna być traktowane jako porada prawna. Celem artykułu jest wyłącznie udzielenie ogólnych informacji.